

202. Verjaring van schadevergoedingsvorderingen in ontwikkeling

MR. E.A.L. VAN EMDEN

Dit artikel geeft een overzicht van de rechtsontwikkeling op het gebied van zowel de korte als de lange verjaringstermijn van art. 3:310 BW. Bijzondere aandacht komt toe aan het inzichtsvereiste dat een aanvullend criterium vormt voor het starten van de korte verjaringstermijn. Ook wordt ingezoomd op voortdurende gebeurtenissen die leiden tot het opschuiven van de aanvang van de lange verjaringstermijn en de vraag wanneer een beroep op de lange verjaringstermijn onaanvaardbaar is.

1. Inleiding

De rechtsontwikkeling rondom het verjaringsleerstuk uit art. 3:310 BW is in de afgelopen jaren bepaald stormachtig geweest. Toch zijn er anno 2025 nog steeds onbeantwoorde vragen over de werking van deze bepaling. Afgaande op de hoeveelheid verschenen rechtspraak en literatuur is de korte verjaringstermijn onmiskenbaar de hoofdrolspeler in het verjaringsrecht. Er zijn de laatste jaren echter ook interessante uitspraken over de lange verjaringstermijn geweest. Kortom, reden genoeg om stil te staan bij art. 3:310 lid 1 BW.

2. Het juridisch kader

Art. 3:310 lid 1 BW ziet op de verjaring van schadevergoedingsvorderingen, ongeacht of deze uit tekortkoming of onrechtmatige daad voortvloeien.¹ De bepaling bevat zowel een korte verjaringstermijn van vijf jaar als een lange verjaringstermijn van twintig jaar. Aangenomen wordt dat de korte verjaringstermijn zowel de rechtszekerheid als de billijkheid dient,² terwijl de lange verjaringstermijn de rechtszekerheid dient. De artikelliden 2 tot en met 5 kennen afwijkende regels voor een aantal specifieke situaties. Het derde lid kent bijvoorbeeld een apart regime voor zogenoemde voortdurende feiten. Uit het vijfde lid volgt dat (vanaf 1 februari 2004) ten aanzien van vorderingen die strekken tot vergoeding van personenschade uitsluitend de korte verjaringstermijn geldt.

De korte verjaringstermijn vangt aan op de dag nadat de benadeelde bekend is geworden met zowel zijn schade als de daarvoor aansprakelijke persoon. Hiervoor is daadwerkelijke bekendheid vereist; het enkele vermoeden van het bestaan van schade, dan wel de enkele mogelijkheid dat een bepaalde partij voor de schade aansprakelijk is, is niet voldoende.³ Het wetsartikel gebruikt de term ‘bekend is geworden’, wat tot uitdrukking brengt dat subjectieve kennis wordt geëist. De benadeelde moet dus zelf feitelijk weten; redelijkerwijs behoren te weten is niet voldoende.⁴ Deze eis van subjectieve kennis brengt mee dat kennis van anderen, zoals adviseurs, niet aan de benadeelde kan worden toegerekend.⁵ De subjectieve wetenschap van de benadeelde kan soms wel (al dan niet bij wijze van bewijsvermoeden) worden afgeleid uit vaststaande feiten.⁶ De benadeelde kan pas weten van zijn schade zodra deze (ten minstens gedeeltelijk) is geleden. Als er slechts gevreesd wordt voor toekomstige schade is de schadevergoedingsvordering nog niet opeisbaar en start de verjaringstermijn

1 Volledigheidshalve, art. 3:310 BW ziet ook op de verjaring van bedongen boetes en vorderingen uit zaakwaarneming en ongerechtvaardigde verrijking. Voor sommige situaties geldt op grond van een *lex specialis* een afwijkende verjaringstermijn, zoals bijvoorbeeld in art. 7:23 lid 2 BW (koopcontract) en het transportrecht.

2 Vgl. HR 23 november 2018, *NJ* 2019/246.

3 Vgl. HR 6 april 2001, *NJ* 2002/383 (*Vellekoop/Wilton Fijenoord*); HR 24 januari 2003, *NJ* 2003/300 (*BASF/Rensink*); HR 31 oktober 2003, *NJ* 2006/112 (*Saelman*); HR 27 mei 2005, *NJ* 2006/114 (*Neuroloog*); HR 25 maart 2006, *NJ* 2007/377 (*Geldermalsen/Plameco*) en HR 31 maart 2017, *NJ* 2017/165 (*Mispelhoef*).

4 Zie bijvoorbeeld HR 6 april 2001, *NJ* 2002/383 (*Vellekoop/Wilton Fijenoord*); HR 24 januari 2003, *NJ* 2003/300 (*BASF/Rensink*) en HR 31 oktober 2003, *NJ* 2003/680 (*S/Van Gerven*).

5 Zie hierover E.A.L. van Emden, *Toerekening van externe kennis bij onrechtmatige daad*, Deventer: Wolters Kluwer 2023, nr. 7.3.4; nr. 7.4.5, nr. 10.4.2 en ter illustratie HR 22 april 2022, *NJ* 2022/170. Voor de goede orde, als de benadeelde een rechtspersoon is, is toerekening van de kennis van haar functionarissen wel mogelijk; een rechtspersoon kan immers slechts weten door de kennis van haar functionarissen. Zie hierover B.M. Katan, *Toerekening van kennis aan rechtspersonen*, Deventer: Wolters Kluwer 2017, nr. 11.6 en bijvoorbeeld HR 11 september 2020, *NJ* 2021/295 (*Treston/HDI*).

6 HR 6 april 2001, *NJ* 2002/383 (*Vellekoop/Wilton Fijenoord*) en HR 20 april 2001, *NJ* 2002/384.

nog niet.⁷ Voor het starten van de verjaringstermijn wordt echter niet geëist dat de benadeelde de exacte oorzaak,⁸ de precieze omvang⁹ of alle componenten van zijn schade kent.¹⁰

Vaak is meteen duidelijk wie de persoon van de dader is en levert de eis van wetenschap van de aansprakelijke persoon weinig problemen op. Is er op dit punt onduidelijkheid, dan kan een zekere (zij het: beperkte) onderzoeksplicht van de benadeelde worden aangenomen.¹¹ De moeilijkheid rondom de korte verjaringstermijn die bekendheid vergt van 'de schade en de daarvoor aansprakelijke persoon' ligt welbeschouwd in het woord 'daarvoor'.¹² Vaak weet de benadeelde wel dat hij schade heeft en is hij ook bekend met de persoon van de dader, maar weet de benadeelde daarmee (nog) niet dat de schade het gevolg is van een fout of tekortkoming van de dader. Veel rechtspraak rondom de korte verjaringstermijn heeft betrekking op de vraag op welk moment de benadeelde weet dat de aangesprokene de 'daarvoor aansprakelijke persoon' is. Hierop ziet paragraaf 3.

Omdat het aanvangen van de korte verjaringstermijn afhankelijk is van het moment dat de benadeelde de relevante informatie verkrijgt, wordt ook van een subjectieve of relatieve verjaringstermijn gesproken. De lange verjaringstermijn kent daarentegen juist een objectief te bepalen aanvangsmoment, namelijk de dag na de gebeurtenis waardoor de schade is veroorzaakt. Er wordt daarom ook wel van de objectieve of absolute verjaringstermijn gesproken. De rechtspraak van de laatste jaren laat zien dat het begrip 'gebeurtenis' vragen kan oproepen. Daarover gaat paragraaf 4.

3. De korte verjaringstermijn

Al lang leert de Hoge Raad ons dat voor het starten van de korte verjaringstermijn uit art. 3:310 BW vereist is dat de benadeelde daadwerkelijk in staat is om een (rechts)voordering in te stellen.¹³ Dit brengt in de eerste plaats mee dat zolang de dader zelf (actief) verhindert dat de benadeelde een vordering tegen hem instelt, de verjaringstermijn geen aanvang neemt.¹⁴ In de tweede plaats vloeit uit het vereiste van 'daadwerkelijk in staat zijn' voort dat de schuldeiser

voldoende zekerheid moet hebben verkregen dat zijn schade veroorzaakt is door tekortschietend of foutief handelen van de dader. Absolute zekerheid wordt op dit punt echter niet geveerd. In het geval van gezondheidsschade is uitgemaakt dat de verjaringstermijn nog niet een aanvang neemt zodra de patiënt na een behandeling onverwachte nadelige gevolgen ondervindt. Dergelijke gevolgen hoeven immers niet te duiden op een fout van de arts maar kunnen ook het gevolg zijn van een complicatie. Anders gezegd, het is niet van meet af aan duidelijk dat de nadelige gevolgen schade vormen zoals bedoeld in afdeling 6.1.10 BW. De verjaringstermijn neemt pas een aanvang nadat is vastgesteld dat de nadelige gevolgen door foutief medisch behandelen veroorzaakt zijn. Eerst dan weet de patiënt dat er sprake is van schade als gevolg van handelen van de dader en is er voor hem aanleiding, en een daadwerkelijke mogelijkheid, om actie jegens de arts en/of het ziekenhuis te ondernemen.¹⁵

In een andersoortige context stond het onvermogen van de benadeelde om te concluderen dat de nadelige gevolgen die hij leed schade waren waarvoor een ander aansprakelijk was, echter niet aan het aanvangen van de verjaring in de weg.¹⁶ Door de Hoge Raad is bij herhaling geoordeeld dat onbekendheid met of onzekerheid over de juridische beoordeling van de (als zodanig wel bij de benadeelde bekende) feiten het aanvangen van de verjaringstermijn niet verhindert.¹⁷ Anders gezegd, rechtsdwaling komt (in beginsel) voor rekening van de dwalende (hier: de benadeelde)¹⁸ en dat geldt dus ook voor dwaling ten aanzien van het bestaan van het vorderingsrecht op de dader.¹⁹ Illustratief is het *Bosman*-arrest uit 2004 over een advocaat die (onder het regime van het oude BW) naliet om de wettelijke rente aan te zeggen en daarmee (mogelijk) een beroepsfout maakte.²⁰ Daardoor ontving zijn cliënt een bedrag exclusief wettelijke rente. Eerst jaren later realiseerde de cliënt zich dat hij ook de rente had moeten ontvangen en sprak hij zijn advocaat uit wanprestatie aan. Tevergeefs, de cliënt was namelijk met de ontvangst van het bedrag exclusief rente op de hoogte van zijn schade en hij kende de persoon van de dader. Dat de cliënt zich niet had gerealiseerd dat hij als gevolg van een nalaten van zijn advocaat minder kreeg dan waarop hij

7 Vgl. Asser/Sieburgh 6-II (2021), nr. 411. Zie ook HR 24 mei 1991, NJ 1992/246 en HR 19 oktober 1991, NJ 2001/655 (*Laboratoriumfout*) waaruit volgt dat een schadevergoedingsvordering eerst ontstaat, en dus pas kan aanvangen te verjaren, nadat schade is geleden.

8 HR 20 februari 2004, NJ 2006/113 (*Meissner/Bloemsma*).

9 HR 24 juni 2011, ECLI:NL:HR:2011:BQ2312 (*Chipshol/Staat*).

10 Dit uitgangspunt wordt genuanceerd wanneer de later opgetreden schade in redelijkheid niet voorzienbaar was, zie HR 10 september 2010, NJ 2012/195 (*Scheele/Bernard van Leer*).

11 HR 3 december 2010, NJ 2012/196 (*X/Vadestru*).

12 Vgl. E.A.L. van Emden & A.N.L. De Hoogh, 'Verjaring van claims op de bank; de actuele stand van zaken', *MvM* 2024/3.

13 HR 31 oktober 2003, NJ 2006/112 (*Saelman*), zie bijvoorbeeld ook HR 23 november 2018, NJ 2019/246.

14 HR 23 oktober 1998, NJ 2000/15 (*Seksueel misbruik*).

15 HR 31 oktober 2003, NJ 2006/112 (*Saelman*) en HR 4 april 2008, NJ 2008/203 (*Klapvoet*). Zie ook, in de context van werkgeversaansprakelijkheid, HR 24 januari 2003, NJ 2003/300 (*BASF/Rensink*).

16 HR 24 mei 2002, NJ 2003/268 (*Van Hout/Staat*), HR 26 november 2004, NJ 2006/115 (*Bosman*) en HR 5 januari 2007, NJ 2007/320 (*De Bijenkorf/Boersma*).

17 Zie bijvoorbeeld HR 23 november 2018, NJ 2019/246.

18 Zie over het uitgangspunt dat rechtsdwaling voor eigen rekening komt onder meer K.J.O. Jansen (*GS Onrechtmatige daad*), aant. 11.4.4 bij art. 6:162 BW en Van Emden 2023, a.w., nr. 4.6.

19 HR 26 november 2004, NJ 2006/115 (*Bosman*): 'Het stellen van die eis zou niet in overeenstemming zijn met het voor een behoorlijk verloop van het rechtsverkeer te aanvaarden uitgangspunt dat een beroep op rechtsdwaling in het algemeen niet kan worden aanvaard, en zou tot rechtsongelijkheid aanleiding geven waar juridische kennis niet in gelijke mate bij een ieder aanwezig is. Het zou ook in strijd met de rechtszekerheid zijn wanneer de aanvang van de verjaring afhankelijk zou zijn van het tijdstip waarop de benadeelde juridisch advies inwint.'

20 HR 26 november 2004, NJ 2006/115 (*Bosman*).

aanspraak had kunnen maken, behelsde rechtsdwaling die niet aan het aanvangen van de verjaringstermijn in de weg stond. De vordering op de advocaat was dus verjaard. Dit arrest past in de lijn van een serie arresten gewezen tussen 2002 en 2018.²¹

Op deze verjaringsjurisprudentie is kritiek geuit, die er op neer komt dat het onredelijk lijkt dat een verjaringstermijn verstrijkt zonder dat de benadeelde zich redelijkerwijs heeft kunnen realiseren dat hij aanleiding had om een vordering in te stellen.²² Kan bij gebrek aan dit besef wel gesproken worden van een ‘daadwerkelijke mogelijkheid’ om een vordering in te stellen? In 2009 wees de Hoge Raad al een arrest dat duidde op een koerswijziging,²³ maar in 2010 en 2012 keerde de Hoge Raad terug op de oude lijn.²⁴ Het tijt keerde alsnog op 9 oktober 2020.²⁵ In essentie introduceerde de Hoge Raad in het toen gewezen *Maltaroute*-arrest (en in de daaropvolgende arresten)²⁶ een aanvullend vereiste. Voor verjaring geldt sindsdien – naast de op grond van de wet vereiste subjectieve kennis van schade en dader – (soms) een aanvullende geobjectiveerde inzichteis. Die eis houdt in dat de benadeelde beschikt of is komen te beschikken over de kennis of het inzicht dat nodig is om de deugdelijkheid van de prestatie²⁷ respectievelijk de deugdelijkheid van het handelen²⁸ te beoordelen. Diverse gezichtspunten spelen een rol bij deze beoordeling. Relevant zijn onder meer i) in hoeverre de benadeelde mocht vertrouwen op de deskundigheid van de dader, ii) in hoeverre de benadeelde, gezien dit vertrouwen, aanleiding had voor twijfel aan de deugdelijkheid van de prestatie, iii) in hoeverre de dader alternatieve, buiten zijn risicosfeer liggende, verklaringen voor het ondervonden nadeel heeft aangedragen en iv) in hoeverre de dader anderszins geruststellende mededelingen heeft gedaan over de deugdelijkheid van zijn

prestatie en/of het daardoor te verwachten nadeel. Deze gezichtspunten zijn natuurlijk niet limitatief en vormen evenmin een constitutief vereiste.²⁹ De gezichtspunten i en ii verduidelijken dat in vertrouwens- en adviesrelaties in de regel minder snel aan het inzichtvereiste zal zijn voldaan. Dat houdt vaak mede verband met de complexiteit van de onderliggende materie en/of het verschil in deskundigheid tussen dader en benadeelde. Relevant is echter vooral dat een opdrachtgever erop mag vertrouwen dat een opdrachtnemer voor zijn belangen waakt en hem tijdig informeert dat er reden is om actie te nemen. Daaronder valt ook het nemen van actie jegens de opdrachtnemer. De gezichtspunten iii en iv brengen in de kern tot uitdrukking dat de dader die de benadeelde op het verkeerde been zet over de noodzaak om hem aansprakelijk te stellen, zich minder snel kan beroepen op de aanwezigheid van inzicht.

Het inzichtvereiste moet volgens mij geobjectiveerd worden ingevuld,³⁰ zo volgt al uit het feit dat de Hoge Raad dit vereiste ontleent aan het, eveneens geobjectiveerde, criterium uit art. 6:89 BW (dat uitgaat van ‘ontdekken of redelijkerwijs behoren te ontdekken’).³¹ Inzicht betekent dus dat de benadeelde redelijkerwijs in staat is om de koppeling te maken tussen de schade en de dader. De benadeelde behoort redelijkerwijs te weten dat de dader de ‘daarvoor aansprakelijke’ persoon is. Nu het gaat om een geobjectiveerde inzichteis kan ook de kennis van adviseurs van de benadeelde in ogenschouw worden genomen.³²

De hiervoor genoemde gezichtspunten i tot en met iv kunnen argumenten vormen ten betoge dat de rechtsdwaling van de benadeelde die verhinderde dat hij eerder een vordering instelde niet aan hem toegerekend moet worden. Er zou zo onderscheid gemaakt kunnen worden tussen wel aan de benadeelde toe te rekenen rechtsdwaling en niet aan de benadeelde toe te rekenen rechtsdwaling, waarbij toerekenbare rechtsdwaling het starten van de verjaringstermijn niet verhindert en niet-toerekenbare rechtsdwaling dat in

21 HR 24 mei 2002, NJ 2003/268 (*Van Hout/Staat*); HR 24 mei 2002, NJ 2003/269 (*Klijn/Staat*); HR 26 november 2004 NJ 2006/115 (*Bosman*); HR 5 januari 2007, NJ 2007/320 (*Bijenkorf/Boersma*); HR 9 juli 2010, NJ 2012/194 (*Snouckaert van Schauburg/Reinders Didam*); HR 31 maart 2017, NJ 2017/165 (*Mispelhoef/Staat*); HR 2 september 2016, ECLI:NL:HR:2016:2015; HR 4 mei 2018, NJ 2019/239 (*TMG/Staat*).

22 Zie onder meer De Jong 2011 & Kampkuiper 2020.

23 HR 9 oktober 2009, NJ 2012/193 (*Stadskanaal/Deloitte*). Zie over de verschillende wijzen waarop dit arrest werd geïnterpreteerd onder meer J.C.J. Wouters, ‘De aanvang van de korte verjaringstermijn van art. 3:310 lid 1 BW’, *WPNR* 2010/6852; G.T. de Jong, ‘De aanvang van de korte verjaringstermijn van art. 3:310 BW en rechtsdwaling’, *WPNR* 2011/6874; J.L. Smeehuizen, ‘De vijfjaarstermijn van art. 3:310 BW’, *NTBR* 2011/2; Chr. H. Van Dijk, ‘Verjaring en stuiting: de praktijk blijft weerbarstig’, *AV&S* 2011/2 en D.M. de Knijff & T. Riyazi, ‘Opeisbaarheid als ondergrens voor verjaring’, *WPNR* 2013/6967.

24 HR 9 juli 2010, NJ 2012/194 (*Snouckaert/Reinders Didam*), HR 6 april 2012, NJ 2016/196 (*ASR/Achmea*) en HR 4 mei 2012, NJ 2016/197 (*Huisman q.q./X*).

25 HR 9 oktober 2020, NJ 2021/187 (*Maltaroute*).

26 HR 21 april 2023, NJ 2023/159 (*Silo*); HR 12 januari 2024, ECLI:NL:HR:2024:18 (*X/Deutsche Bank*) en ECLI:NL:HR:2024:19 (*X/Deutsche Bank*).

27 HR 9 oktober 2020, NJ 2021/187 (*Maltaroute*) en HR 21 april 2023, NJ 2023/159 (*Silo*).

28 HR 12 januari 2024, ECLI:NL:HR:2024:18 (*X/Deutsche Bank*) en ECLI:NL:HR:2024:19 (*X/Deutsche Bank*).

29 HR 12 januari 2024, ECLI:NL:HR:2024:18 (*X/Deutsche Bank*) en ECLI:NL:HR:2024:19 (*X/Deutsche Bank*).

30 Zie hierover nader M. de Haan & E.A.L. van Emden, ‘De aanvang van de korte verjaringstermijn bij beroepsaansprakelijkheidsvorderingen na het arrest van de Hoge Raad van 9 oktober 2020’, *MvM* 2021/2.

31 In r.o. 3.3.3 van het arrest wordt verwezen naar de norm uit art. 6:89 BW. Vgl. Hof Amsterdam 9 januari 2024, ECLI:NL:GHAMS:2024:59, r.o. 5.6 over wat de klant duidelijk moest zijn. Zie ook M. Vermorken, ‘De tweelingverjaringsarresten van de Hoge Raad van 12 januari 2024 over de aanvang van de korte verjaringstermijn in het geval van schending van een zorgplicht’, *ORP* 2024/4 die schrijft dat enige objectivering mag worden toegepast.

32 Zie bijvoorbeeld Hof Arnhem-Leeuwarden 23 januari 2024, ECLI:NL:GHARL:2024:534; Hof Den Bosch 18 april 2017, ECLI:NL:GHSHE:2017:1779; Rb. Gelderland 4 november 2020, ECLI:NL:RBGEL:2020:6959; GC Kifid 25 februari 2021, nr. 2021-0852; GC Kifid 25 maart 2021, nr. 2021-0629 en GC Kifid 10 januari 2024, nr. 2024-0023.

beginsel wel doet.³³ Ter illustratie van deze benadering: als de overheid door haar uitingen en rechtspraak bij geduppeerden van de toeslagenaffaire de begrijpelijke indruk heeft gewekt dat zij geen vordering hebben, verkeren zij in verschoonbare rechtsdwaling en vangt de verjaringstermijn nog niet aan.³⁴ Dat is echter niet de benadering die de Hoge Raad kiest. Hij handhaaft dat rechtsdwaling, aangeduid als ‘onbekendheid met, of onzekerheid over, de juridische beoordeling van de feiten’,³⁵ niet in de weg staat aan het starten van de verjaringstermijn. Daarbij wordt geen onderscheid gemaakt tussen toerekenbare en niet-toerekenbare rechtsdwaling.

Rechtsdwaling verhindert dus niet dat de verjaringstermijn een aanvang neemt, gebrek aan inzicht doet dat kennelijk wel.

Wat de rechtspraak van de Hoge Raad (nog) niet duidelijk prijsgeeft, is waar precies de scheidslijn ligt tussen enerzijds rechtsdwaling en anderzijds gebrek aan inzicht.³⁶

Rechtsdwaling verhindert dus niet dat de verjaringstermijn een aanvang neemt, gebrek aan inzicht doet dat kennelijk wel

Rechtsdwaling wordt doorgaans gedefinieerd als het dwalen in het objectieve recht. Dat de benadeelde zich niet gerealiseerd heeft dat het gedrag van de dader zich juridisch als een (toerekenbare) tekortkoming of onrechtmatige daad laat kwalificeren, laat het aanvangen van de verjaringstermijn dus als zodanig onverlet. Dit kan worden verklaard met de vaststelling dat dit besef (soms) slechts indirect betrekking heeft op de inhoud van het recht.³⁷ Men kan echter ook het gebrek aan inzicht als een vorm van rechtsdwaling (of feitelijke dwaling) kwalificeren, namelijk als een vorm van niet aan de benadeelde toe te rekenen dwaling. Alleen toerekenbare rechtsdwaling komt voor eigen rekening. De benadeelde behoort immers als uitgangspunt het recht te kennen.³⁸ Daarbij past ook dat voor het ontstaan van het vereiste inzicht niet nodig is dat de benadeelde precies weet wat de inhoud van een geschonden zorgplicht is³⁹ of dat de benadeelde nog niet zeker weet of zijn vordering toewijsbaar

is.⁴⁰ Is de rechtsdwaling van de benadeelde echter veroorzaakt door de dader, dan is deze aan de benadeelde niet toe te rekenen. Is gebrek aan inzicht dus wellicht toch een synoniem voor niet-toerekenbare rechtsdwaling? Of zijn rechtsdwaling (toerekenbaar of niet) en gebrek aan inzicht van elkaar te onderscheiden begrippen? Als er inderdaad, zoals de Hoge Raad lijkt vast te stellen, sprake is van twee verschillende begrippen en criteria dan is het wenselijk dat helderder wordt bepaald wat ‘gebrek aan inzicht’ precies is en hoe dat begrip zich exact verhoudt tot rechtsdwaling.

Daarnaast is niet geheel duidelijk of de rechter nu standaard moet toetsen aan de inzichtseis, zoals de *Deutsche Bank*-arresten van begin 2024 lijken te vergen,⁴¹ of dat de rechter daartoe slechts is gehouden wanneer de omstandigheden daartoe nopen, zoals in het eerdere *Silo*-arrest nog werd overwogen.⁴² In dat tweede geval rijst de vervolgvraag: als de inzichtstoets pas moet worden aangelegd als de omstandigheden dat vergen, welke omstandigheden zijn dat dan? Het lijkt er volgens mij toch sterk op dat de rechter standaard bij de beoordeling van een verjaringsberoep ook direct moet nagaan of, en hoe, aan het inzichtseis is voldaan.⁴³ In sommige gevallen is de koppeling tussen de schade en het (falend) gedrag van de aangesprokene echter zo eenvoudig te maken dat dit bij wijze van bewijsvermoeden verondersteld mag worden.

Stel bijvoorbeeld dat een bewaarnemer abusievelijk een aantal in bewaring genomen zaken vernietigt. In dat geval mag volgens mij verondersteld worden dat zodra de bewaargever de relevante feiten verneemt, hij ook meteen het inzicht heeft verkregen dat nodig is om de bewaarnemer te kunnen aanpreken.

We hebben in de afgelopen vijftien jaar nog meer geleerd over de korte verjaringstermijn. Uit het arrest *ASR/Achmea* uit 2012 volgt bijvoorbeeld dat de verjaringsregeling uit art. 3:310 BW ook geldt voor op art. 6:10 BW gegronde regresvorderingen.⁴⁴

40 HR 14 november 2014, NJ 2015/207 (*Allianz/W*).

41 HR 12 januari 2024, ECLI:NL:HR:2024:18 (*X/Deutsche Bank*) en ECLI:NL:HR:2024:19; «JOR» 2024/65 m.nt. J. Verstoepe (*X/Deutsche Bank*): ‘Bij de beoordeling van de benadeelde daadwerkelijk bekend was met het tekortschietend of foutief handelen van de aansprakelijke persoon dient de rechter te betrekken of de benadeelde over de kennis en het inzicht beschikte om de deugdelijkheid van het handelen te kunnen beoordelen.’ Zie over deze arresten onder meer Van Emden & De Hoogh, a.w. en Vermorken, a.w.

42 HR 21 april 2023, NJ 2023/159 (*Silo*): ‘Onderdeel 2.1.1 faalt voor zover het tot uitgangspunt neemt dat de rechter verplicht is om in het kader van een beroep op verjaring steeds na te gaan of de benadeelde beschikt over de kennis of het inzicht om te beoordelen of de geleverde prestatie deugdelijk is. Uit de hiervoor (...) weergegeven rechtspraak volgt dat de rechter slechts tot een dergelijke beoordeling gehouden is wanneer de omstandigheden van het geval en hetgeen partijen op dit punt hebben aangevoerd daartoe aanleiding geven.’

43 Vgl. Van Emden & De Hoogh, a.w. en J. Verstoepe, annotatie in «JOR» 2024/65 sub 12.

44 HR 6 april 2012, NJ 2016/196 (*ASR/Achmea*). Zie over verjaring van regresvorderingen verder M.W.E. Koopmann (*GS Vermogensrecht*), aant. 3.3 bij art. 3:310 BW.

33 Vgl. M.W.E. Koopman (*GS Vermogensrecht*), aant. 4.1 bij art. 3:310 BW die lijkt te concluderen dat wanneer het vereiste inzicht ontbreekt, de rechtsdwaling niet voor rekening van de benadeelde komt en de annotatie van J.L. Smeehuijzen in NJ 2021/187 die onderscheid lijkt te maken naar de oorzaak van de rechtsdwaling.

34 Vgl. Rb. Rotterdam 26 april 2023, ECLI:NL:RBROT:2023:3475.

35 Vgl. A-G Wissink 16 mei 2025, ECLI:NL:PHR:2025:555, sub 2.22.1 die uitlegt dat de gehanteerde term synoniem is voor rechtsdwaling.

36 Vgl. A-G Wissink 16 mei 2025, ECLI:NL:PHR:2025:555, sub 2.22.1.

37 Vgl. A-G Wissink 16 mei 2025, ECLI:NL:PHR:2025:555, sub 2.22.5.

38 Zie E.A.L. van Emden, a.w. 2023, nr. 4.6 over toerekenbaarheid en rechtsdwaling (en nr. 4.7 over toerekenbaarheid en feitelijke dwaling).

39 HR 12 januari 2024, ECLI:NL:HR:2024:18 (*X/Deutsche Bank*) en ECLI:NL:HR:2024:19 (*X/Deutsche Bank*).

In sommige gevallen is de koppeling tussen de schade en het (falend) gedrag van de aangesprokene echter zo eenvoudig te maken dat dit bij wijze van bewijsvermoeden verondersteld mag worden

Ook dat roept weer een aantal interessante vragen op die nog niet alle beantwoord zijn, maar daar ga ik omwille van de lengte van dit artikel niet nader op in.⁴⁵

4. De lange verjaringstermijn

De regeling voor de lange verjaringstermijn lijkt eenvoudig; de vordering verjaart twintig jaar na de dag waarop de schadeveroorzakende gebeurtenis zich voordeed. Bepalend is dus het moment van de schadeveroorzakende gedraging, ongeacht of de benadeelde toen wist dat hij schade leed of zou gaan lijden.⁴⁶ De persoonlijke omstandigheden van de benadeelde, waaronder zijn kennis, zijn niet relevant voor het aanvangen van deze verjaringstermijn.⁴⁷ Omdat de lange verjaringstermijn aanknoopt bij de gebeurtenis kan de termijn echter verstrijken vóórdat de schade zich manifesteert en dus voordat de schuldeiser een reële mogelijkheid had om zijn vordering in te stellen. In (in elk geval) dergelijke situaties kan het beroep op verjaring soms ex art. 6:248 lid 2 BW aan de dader worden ontzegd. Als uitgangspunt zal een beroep op de lange verjaringstermijn niet snel als onaanvaardbaar worden aangemerkt. De lange verjaringstermijn dient immers de rechtszekerheid en daarbij past niet dat een verjaringsberoep op billijkheidsgronden eenvoudig aan de aangesprokene kan worden ontzegd.⁴⁸ In het arrest *Van Hesel/De Schelde* dat zag op gezondheidsschade die zich eerst na het verstrijken van de verjaringstermijn manifesteerde, zijn gezichtspunten geformuleerd om te beoordelen wanneer een beroep op verjaring naar maatstaven van redelijkheid en billijkheid (toch) onaanvaardbaar is.⁴⁹ Over de reikwijdte van deze uitzonderingsbepaling is de laatste jaren regelmatig geprocedeerd. Vaak ging het om gevallen waarin de schade al wel reeds voor het voltooien van de verjaringstermijn bekend was, maar menselijkerwijs te begrijpen viel dat de benadeelden eerder niet tot actie

waren overgegaan.⁵⁰ De rechters beoordeelden het verjaringsberoep afhankelijk van de specifieke omstandigheden van het geval soms wel, en soms niet, als naar maatstaven van redelijkheid en billijkheid onaanvaardbaar.

Ingewikkeld is de situatie waarin er niet één precies moment is aan te duiden voor de schadeveroorzakende gebeurtenis. Dat was aan de orde in een arrest uit 2019.⁵¹ Aanleiding was de muur van een flatgebouw die in de loop der jaren scheef was gaan staan als gevolg van de continu uitgeoefende druk van de naastgelegen oprit van een parkeergarage. Er was dus niet één precies ontstaansmoment van de schade, maar de schade werd gedurende een langere termijn toegebracht. Daarmee was sprake van een voortdurende schadeveroorzakende gebeurtenis en dus van toepasselijkheid van art. 3:310 lid 3 BW. De verjaringstermijn vangt bij voortdurende feiten pas aan zodra de schadeveroorzakende gebeurtenis is opgehouden te bestaan. Het lijkt waarschijnlijk dat er vaker discussies zullen volgen over de vraag of de schade nu wel of niet gevolg is van één gebeurtenis, en zo ja, wanneer deze gebeurtenis precies is geëindigd.⁵²

Is er ook sprake van een voortdurende schadeveroorzakende gebeurtenis wanneer de fout of het tekortschieten bestaat uit een nalaten dat in de periode daarna nog hersteld kon worden?

Een arrest uit 2020 leert dat dit niet het geval is.⁵³ Het ging daar om een notaris die had nagelaten om de akte van huwelijkse voorwaarden in te schrijven in het huwelijks-goederenregister. De notaris werd hiervoor pas tweeëntwintig jaar na het verlijden van de akte aangesproken en deed een beroep op verjaring.

Terecht, want volgens de Hoge Raad bestond de schadeveroorzakende gebeurtenis eruit dat de notaris niet tot

⁴⁵ Zie over deze vragen E.A.L. van Emden & M. De Haan, *Beroepsaansprakelijkheid*, Deventer: Wolters Kluwer 2014, nr. 10.3.

⁴⁶ HR 25 juni 1999, NJ 2000/16 (*Kindermishandeling*). Zie echter nog wel de verleningsregeling in art. 3:321 BW.

⁴⁷ Vgl. HR 25 juni 1999, NJ 2000/16 (*Kindermishandeling*).

⁴⁸ HR 20 juni 2014, NJ 2014/335 (*Voogdij*) en HR 24 maart 2017, NJ 2017/313 (*X/Maersk*). Zie bijvoorbeeld ook Hof Amsterdam 6 december 2016, ECLI:NL:GHAMS:2016:5231 en L.A.B.M. Wijntjes in «JA» 2025/64.

⁴⁹ HR 28 april 2000, NJ 2000/430 (*Van Hese/De Schelde*).

⁵⁰ HR 19 april 2024, NJ 2024/203 (*Adopties*); Hof Den Haag 1 oktober 2019, NJ 2020/88 (*Zuiveringsacties*); Hof Den Bosch 13 juli 2021, ECLI:NL:GHSHE:2021:2189 (*Misbruik in seminarie*); Hof Den Haag 12 juli 2022, ECLI:NL:GHDHA:2022:1248 (*Adopties*); Hof Den Haag 12 september 2023, ECLI:NL:GHDHA:2023:1716 (*Adopties*); Hof Den Haag 21 mei 2024, ECLI:NL:GHDHA:2024:670 (*Adopties*); Hof Den Haag 17 september 2024, ECLI:NL:GHDHA:2024:1617 (*Uithuisplaatsing*); Hof Den Haag 13 maart 2025, ECLI:NL:GHDHA:2025:353 (*Afstandsmoeders*); Rb. Den Haag 5 juli 2017, ECLI:NL:RBDHA:2017:6711 (*Adopties*); Rb. Limburg 16 januari 2019, ECLI:NL:RBLIM:2019:235 (*Misbruik in seminarie*); Rb. Noord-Holland 8 januari 2020, ECLI:NL:RBNHO:2020:17 (*Om het leven gebrachte dochter en zuster*); Rb. Zeeland-West-Brabant 5 februari 2020, ECLI:NL:RBZWB:2020:478 (*Misbruik in jongensinternaat*); Rb. Rotterdam 17 februari 2021, ECLI:NL:RBROT:2021:1380 (*Fertiliteitsarts*); Rb. Den Haag 24 november 2021, ECLI:NL:RBDHA:2021:12781 (*Adopties*); Rb. Den Haag 26 november 2021, ECLI:NL:RHDHA:2021:432 (*Afstandsmoeders*); Rb. Den Haag 6 juli 2022, ECLI:NL:RBDHA:2022:6439 (*Uithuisplaatsing*); Rb. Rotterdam 15 maart 2023, ECLI:NL:RBROT:2023:2170 (*Fertiliteitsarts*); Rb. Noord-Holland 29 maart 2023, ECLI:NL:RBNHO:2023:2811 (*Dwangarbeid*) en Rb. Zeeland-West-Brabant 28 mei 2025, ECLI:NL:RBZWB:2025:3308 (*Seksueel misbruik in congregatie*).

⁵¹ HR 22 maart 2019, NJ 2019/388 (VvE Parkeergarage Zandvoort).

⁵² Aldus ook M.W.E. Koopmann (GS Vermogensrecht), aant. 5.2 bij art. 3:310 BW.

⁵³ HR 27 november 2020, NJ 2020/437.

inschrijving van de akte was overgegaan binnen de gangbare termijn (die werd vastgesteld op zes weken). Dat deze fout in de jaren daarna nog hersteld had kunnen worden, liet onverlet dat de fout eenmalig was en op een eerder moment was gemaakt (namelijk uiterlijk zes weken na het passeren van de akte).

Is er ook sprake van een voortdurende schadeveroorzakende gebeurtenis wanneer de fout of het tekortschieten bestaat uit een nalaten dat in de periode daarna nog hersteld kon worden?

In de literatuur is gesignaleerd dat deze uitspraak enigszins op gespannen voet lijkt te staan met het arrest uit 2018 waarin de Hoge Raad het nalaten van de Staat om Europese regelgeving te implementeren in de nationale wetgeving als een voortdurende onrechtmatige daad aanmerkte.⁵⁴ Het kenmerkende verschil lijkt mij dat de notaris de akte binnen een vastgestelde termijn had moeten inschrijven, terwijl op de Staat een continue verplichting rust om de Europese regelgeving te implementeren. De uitkomst in de notariszaak lijkt mij ook de juiste. De lange verjaringstermijn staat in het teken van de rechtszekerheid. De bescherming die deze verjaringsregeling beoogt te bieden, zou te zeer worden uitgehold wanneer het nalaten om (dreigende schade door) de oorspronkelijke fout te herstellen als een voortdurende (nieuwe) fout zou worden aangemerkt. Ook overigens maakt de omstandigheid dat de schade nog jarenlang doorloopt niet dat sprake is van een voortdurende schadeveroorzakende gebeurtenis.⁵⁵ Centraal staat immers het moment van de gebeurtenis, niet het moment van de schade.

Vooraf in situaties waarin de aansprakelijkheidscheppende gebeurtenis uit een nalaten bestaat, is het soms lastig om de precieze veroorzakingsdatum vast te stellen. Mogelijk

dat hierover de komende jaren meer duidelijkheid volgt. Ook lijkt de veronderstelling gerechtvaardigd dat wij in de toekomst meer rechtspraak zullen zien over de uitzondering op de lange verjaringstermijn op billijkheidsgronden. Er is namelijk veel aandacht voor 'historisch onrecht' wat kan maken dat feiten van meer dan twintig jaar geleden vaker inzet van een procedure zullen zijn.⁵⁶

5. Afrondend

De verjaringsbepaling van art. 3:310 BW is kortom geen rustig bezit.

De Hoge Raad heeft ogenschijnlijk geworsteld met situaties waarin de benadeelde weliswaar de schade en de dader kent, maar redelijkerwijs niet goed in staat is om de koppeling tussen de dader en de schade te maken.

De verjaringsbepaling van art. 3:310 BW is kortom geen rustig bezit

Met de sinds 9 oktober 2020 ingezette nieuwe koers is die worsteling volgens mij nog niet voltooid. Met name is onduidelijk wanneer nu sprake is van rechtsdwaling, dat de verjaring onverlet laat, en wanneer sprake is van gebrek aan inzicht, dat aan de verjaring in de weg staat. Daarnaast is interessant hoe in toekomstige zaken over (schrijnende) feiten uit het verdere verleden over de aanvaardbaarheid van het beroep op de lange verjaringstermijn zal worden geoordeeld.

Dit artikel is afgesloten op 1 september 2025.

Over de auteur

Mr. E.A.L. (Elisabeth) van Emden

Advocate bij NN Advocaten (Nationale-Nederlanden) te Den Haag, fellow aan het Onderzoekscentrum Onderneming en Recht van de Radboud Universiteit Nijmegen en redacteur van dit tijdschrift.

⁵⁴ HR 4 mei 2018, NJ 2018/239 (TMG/Staat), zie hierover onder meer D.F.H. Stein in D.F.H. Stein e.a., *Verjaring*, Deventer: Wolters Kluwer 2020, p. 536 e.v.; E.F. Verheul, 'Verjaring van schadevergoedingsvorderingen wegens langdurig nalaten', *AV&S* 2021/2 en P.A. Fruytier, 'De aanvang van de lange verjaringstermijn ex art. 3:310 lid 1 BW', *MvM* 2021/4.

⁵⁵ Hof Den Haag 13 maart 2025, ECLI:NL:GHDHA:2025:353 (*Afstandsmoeders*).

⁵⁶ Zie hierover bijvoorbeeld L.P.W. van Vliet & M.A. Loth, *Recht over tijd; hoever reikt het privaatrecht in het verleden*, Zutphen: Uitgeverij Paris: 2018, annotatie L.A.B.M. Wijntjes in «JA» 2025/64 en de daar genoemde bronnen.